

Monseigneur Bonny

‘In het basisonderwijs liggen heel veel kansen voor onze samenleving’

Zorgvuldig koos Monseigneur Bonny zijn woorden in een gesprek over het basisonderwijs en de centrale figuur van de leraar. Leren samenleven is voor hem de belangrijkste opdracht van de basisschool.

Waarom legt u zo de nadruk op dat leren samenleven?

In het basisonderwijs liggen heel veel kansen voor onze samenleving. Kinderen maken er grote stappen en leggen een hele evolutie af. De persoonlijke nabijheid van de leraar is er erg groot. Het hele jaar door zitten ze met hun leerlingen in dezelfde klas. Ze leren hen ook in het leven staan.

In grote steden is de leerling populatie enorm divers. Maar ook in dorpsscholen ontdekken kinderen in een basisschool voor het eerst wie “de andere” is en wie zij zelf zijn vanuit de blik

van die andere. Ze ondervinden hoe je vrienden kan maken en of hen dat gemakkelijk lukt of niet. Ze zien de vele verschillen die er zijn tussen mensen. Je mag kinderen ook niet onderschatten. Hun wordingsbesef is veel groter dan je zou denken. Ze koesteren verwachtingen en dromen over wie ze gaan worden. In dat denkproces is de impact van basisonderwijs én van de leraar die erg verbonden is met de kinderen ongelooflijk groot. Leraren zijn hun toeverlaat voor alles wat de kinderen willen bespreken. Ze bouwen met hen een intense vertrouwensrelatie op. Kinderen hebben dat basisvertrouwen nodig. Het zal hen ook in hun latere leven helpen.

‘Er zijn verwachtingen die de samenleving mag stellen in de school. Maar er zijn ook verwachtingen die de school mag stellen in de samenleving.’

Monseigneur Bonny

TEKST
Lies Van Rompaey
Marianne Coopman

FOTO'S
ID/Kris Van Exel

» **De kwaliteit van ons onderwijs wordt wel in vraag gesteld. Vandaag wordt vooral naar kennisopbouw gekeken, ook in het basisonderwijs.** Om de kwaliteit aan te pakken moeten we niet alleen naar de school kijken. Ook de context waarin kinderen opgroeien doet ertoe. De culturele achtergrond van gezinnen, de taal die er gesproken wordt, de groeiende kansarmoede, de weerbaarheid van kinderen ... zijn minstens even bepalend. In een stad als Antwerpen bijvoorbeeld, spreekt meer dan de helft van de kinderen thuis geen Nederlands. Het afstandsonderwijs tijdens de coronaperiode liet ook de grote verschillen in de thuissituaties zien en maakte de impact ervan pijnlijk duidelijk. Ook de betrokkenheid van de ouders bij de studies van het kind, bepalen mee de resultaten. Al die statistieken moeten meegenomen worden als we kijken naar de kwaliteit van een school.

Daarom moeten niet alleen pedagogen en de minister van onderwijs nadenken over de toekomst van het onderwijs. Ook maatschappelijk werkers, psychologen, sociologen, deskundigen in volks-

‘Elke levensbeschouwing is per definitie gekleurd. Daarmee moeten we leren omgaan. Erover (leren) nadenken is cruciaal, ook in de basisschool.’

Monseigneur Bonny

gezondheid en integratie, ... moeten mee rond de tafel. Laten we sterke verantwoordelijkheidsnetwerken opbouwen. Er zijn verwachtingen die de samenleving mag stellen in de school. Maar er zijn ook verwachtingen die de school mag stellen in de samenleving. Leraren ervaren nu soms dat alle verwachtingen op hun tafel belanden terwijl zij dag na dag stoten op beperkingen in de samenleving en zich niet beluisterd voelen.

Steeds minder jongeren kiezen er voor om leraar te worden. De uitstroom uit het beroep is ook te groot. Hoe kunnen we het beroep terug aantrekkelijk maken?

We moeten ambitieuze leraren koesteren. Werken in het onderwijs is niet eenvoudig. Maar wie fier kan zijn op wat hij bereikt en op hoe zijn leerlingen groeien, zal de job graag doen, ook al kost dat veel inspanning en extra werk. Een fierheid die ook nauw samenhangt met de verbondenheid van de leraar met zijn leerlingen.

Die leraar heeft lucht nodig, veel meer dan controlesystemen die afvinken wat er moet gebeuren. Toen ik in het zesde leerjaar zat, werden we gedruild om goed te presteren op de kantonnale examens. We voelden dat onze meester ambitie had en daarom deden we extra ons best. We voelden ons mee verantwoordelijk. De meester kon wel kiezen op welke manier hij ons voorbereidde. Hij had geen dikke stapel leerplannen die hij moest volgen. Hij kende zijn doel maar had de vrijheid om zelf zijn methode te kiezen, hij nam zijn verantwoordelijkheid en hij kon fier zijn op wat hij bereikte. Dat zijn voor mij de drie kernwoorden: vrijheid, verantwoordelijkheid en beroepsfierheid.

U verdedigt altijd de vrijheid van onderwijs, zeker als het gaat over eindtermen of Vlaamse toetsen, debatten die ook in het basisonderwijs op tafel liggen. Waarom is die vrijheid voor u zo belangrijk?

Op 26 mei vieren we *Rerum Novarum*. Een van de kernboodschappen uit die encycliek is dat je het beste uit de mens naar boven haalt door hem te responsabiliseren. Je geeft mensen de ruimte en vrijheid om vanuit hun verantwoordelijkheidsgevoel een persoonlijke stempel te drukken. Dat kan maar als vrijheid en verantwoordelijkheid samengaan.

Uiteraard hebben we kwaliteitsnormen nodig. Kinderen hebben recht op kwaliteitsvol onderwijs. Ze mogen rekenen op de samenleving om hun talenten te kunnen ontplooiën. Ouders mogen ook kwaliteit verwachten. Ze moeten een school kunnen kiezen die past bij hun visie als ouders. Die vrijheid van de ouders is legitiem en moet gegarandeerd worden. Kinderen zijn op de eerste plaats van de ouders en dan pas van de samenleving. Die verhouding mag je niet omkeren. Natuurlijk mag ook de samenleving verwachtingen stellen.

Tegemoet komen aan die verwachtingen kan alleen door ruimte te geven aan verscheidenheid. Stel dat alle theaters en alle kunst eerst de regeringscriteria moeten passeren, dan krijg je staatskunst, staatsmuziek, ... dat kan toch niet onze bedoeling zijn? Mensen moeten hun persoonlijke waarden erin kunnen terugvinden.

We hebben in België nog altijd goed onderwijs, breed verspreid en toegankelijk. Ook dat is trouwens een insteek van *Rerum Novarum*: zorgen dat diensten zoals onderwijs aan iedereen ten goede komen. Grote ongelijkheden verzwakken de samenleving. Maar dat wil niet zeggen dat er geen diversiteit tussen de scholen kan zijn. Concurrentie is niet slecht. Die heeft altijd bestaan, ook in het katholiek onderwijs zelf. Denk maar aan de verschillen tussen de katholieke orden: de Jezuïeten, de Salesianen, de Broeders van Liefde, ... ze hebben andere opvoedingsprojecten, anders ook dan de scholen die de bisdommen inrichtten. Eigenlijk wil de overheid vandaag dat de uitstroom overal gelijk is. Je mag niet meer kunnen merken van welke school iemand komt. Dat is voor mij een verarming. Ik denk dat net dat diversifiërende belangrijk is. Dat je kan zien uit welk nest iemand komt, en dat daardoor mensen ook vanuit verschillende accenten kunnen samenleven. Daardoor speel je veel beter in op de verwachtingen van leerlingen en ouders. Je kan toch niet wensen dat in een samenleving die steeds meer diversifieert, het onderwijs egaliseert?

Wat is de plaats van het godsdienstonderricht in het basisonderwijs?

Wij blijven ijveren voor die drie lessen met een specifieke inhoud die we bepalen vanuit ons christelijke mens- en wereldbeeld. Lesgeven in

en vanuit de christelijke gelovige traditie is belangrijk voor de toekomst van onze samenleving. Als je een *homo sovieticus* wil die levensbeschouwelijk onbekwaam is, dan moet je het afschaffen, maar ik denk dat niemand dat wil.

Een neutrale samenleving bestaat niet. Ze moet altijd gekleurd kunnen zijn door verschillende invalshoeken. Het levensbeschouwelijke thema neemt zelfs toe aan belang naarmate de samenleving levensbeschouwelijk en religieus ook almaar diverser wordt. Elke levensbeschouwing is per definitie gekleurd. Daarmee moeten we leren omgaan en dan is kennis van levensbeschouwing en erover (leren) nadenken cruciaal, ook in de basisschool.

U had het al een paar keer over *Rerum Novarum*, feest van het middenveld. Wat is voor u het belang daarvan?

Rerum Novarum, een encycliek geschreven en gepubliceerd in 1891, gaat in essentie over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van mens en burger. Het is een keuze voor een middenpositie tussen het socialisme dat op het einde van de 19de eeuw stond voor een erg gecentraliseerde sturende overheid en het liberalisme dat net geen inmenging van de overheid wilde. De katholieke kerk wilde de verbindende kracht van de samenleving versterken. De overheid heeft zijn eigen rol maar zal nooit het middenveld kunnen vervangen. Dat is het principe van de subsidiariteit. Eerst moet het middenveld zijn rol kunnen opnemen. De overheid moet dat wel mogelijk maken: zorgen dat er middelen zijn om dat te doen, dat er een kader is, een normering, en dat de kwaliteit mee bewaakt wordt. Maar dat wil dus niet zeggen dat de staat alles naar zich toe moet trekken.

Vakbonden maken deel uit van dat middenveld, dat trouwens ook een veld van evenwichten is. Ze waken over de leraar. Die bescherming is terecht en nodig, maar moet samengaan met goed sociaal overleg over werkuren, werkomstandigheden, persoonlijk welbevinden, verloning, maar even goed over kwaliteit van onderwijs en gelijke kansen door goede onderwijsomstandigheden.

Van nieuwe dingen

131 jaar geleden schreef Paus Leo XIII een encycliek die begon met de woorden “*Rerum Novarum*”: van nieuwe dingen. Nieuw was vooral het feit dat de Kerk de grote ongelijkheden in de samenleving uitdrukkelijk veroordeelde én dat ze de burgers zelf opriep om hun verantwoordelijkheid te nemen in de strijd tegen die onrechtvaardigheid. Zo ontstond er een katholiek middenveld. Geëngageerde burgers die niet bij de pakken bleven zitten en zich samen gingen organiseren om er voor te zorgen dat voor iedereen goed onderwijs, toegankelijke gezondheidszorg, degelijke arbeidsomstandigheden, ... mogelijk werden. Het waren de burgers die het initiatief namen, het was de staat die moest ondersteunen, een kader geven, middelen voorzien.

Als je vandaag naar onze samenleving kijkt, merk je hoeveel impact die encycliek had. Maar het werk is nog lang niet af. Nog altijd is het meer dan nodig dat geëngageerde burgers de handen in elkaar slaan voor een betere wereld. Daarom kunnen we nog altijd niet zonder vakbonden. Een nieuwe strijd is het al lang niet meer, maar ze blijft van cruciaal belang.